

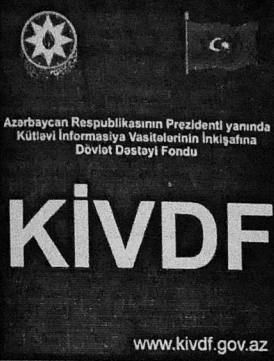
Layihə

başla düşüb, yalnız türkçülük kimi yozmaq doğru deyildir. Dövlətin zəngin tarixə malik özünəməxsus ənənə və dəyərlərinin yaşadılması mühüm əhəmiyyət kəsb edən məsələlərdən biridir. Bunun üçün də başlıca olaraq gənclərə milli məhlik şüuru aşılanmalıdır. Sözügedən zümrəyə arzuolunan səviyyədə bunu aşılamaq bilsək, qarşıya qoyulan məqsədlərə çatmaq çətin olmaz. Milli şüur ifadəsinin dərinləşməsi təhlil edəndə belə qənaət hasil olur ki, milli məhlik şüuru özünüdərk deməkdir. Milli özünüdərk ilk növbədə insanın öz tarixi kökünü, milli mənsəbiyyətini, vətən tarixini bilmək və dərinləşdirmək bacarığını özündə ehtiva edir. Hər bir gənc, vətəndaş dərk etməlidir ki, hansı vətəni, milləti, milli xüsusiyyətləri təmsil edir, hansı özünəməxsus və seçiyəvi spesifik xüsusiyyətlərə sahibdir və

tin də xüsusi rolunu qeyd etmək lazımdır. Genetik amil (qan birliyi) milli özünüdərk daxili bir posesidir. Bu proses insanın şüuraltı (təhlət şüur) hissəsinin oyanışına, öz etnikliyini tanımasına səbəb ola bilər. Mədəniyyət isə milli adət-ənənələrlə bağlıdır. Burada milli mentalitet də çox mühüm rol oynayır. Türklərin mədəniyyətində xoşgörü (tolerantlıq), humanizm, əxlaqi-mənəvi və s. məsələlər mühüm yer tutur. Böyük və zəngin bir tarixi irsə sahib olan Azərbaycanda bu gün milli şüur, millilik, gənclərdə milli özünüdərk kifayət qədər yüksək səviyyədedir. Qətiyyətlə demək olar ki, bu gün irsimizlə sadiqlik, milli düşüncəmizə sədaqət və Azərbaycançılıq ideyalarının tam dolğunluğa təzahürü məsələlərində narahatədicu məqamların mövcudluğu danılmaz bir faktır. Burada söhbət yalnız

nələrin yeni nəslə çatdırılması, davam etdirilməsi üçün mədəni abidələrin, bədii ədəbiyyatın, milli fəlsəfi fikrin rolu böyükdür. Lakin milli ruhu qorumaq, inkişaf etdirmək və yeni nəsillərə çatdırmaq üçün ən yaxşı mühit milli dövlətçilik şəraitində yaranır. Milli dövlət ancaq ərazinin, maddi sərvətlərin deyil, həm də milli-mənəvi dəyərlərin qorunmasına xidmət edir. Və bu zaman milli ruh həyat tərzinə çevrilir. Dövlətçilik ideologiyası da milli ideologiya da eyni bir təməl üzərində - milli fəlsəfi fikir zəminində formalaşır. Məlumat üçün qeyd edək ki, yaxın keçmişə qədər «müsləman», «tatar», «persian» və s. adlarla milli kimliyi və milli dili saxtalaşdırılan Azərbaycan türklərinin parçalanmış milli şüuru türkçülük əsasında formalaşmağa başlayıb. Lakin bu heç də o demək deyil ki, milli ideoloqlar islamçılıq

ideya ən azı bir əsr öncə reallaşmıydu. Ancaq onda milli şüur istənilən səviyyədə olmadığı üçün Azərbaycan Türk Xanlıqları birləşmə bilməmiş və çar Rusiyası tərəfindən işğala məruz qalmışdı. Yalnız bu işğaldan sonra Azərbaycan türkləri bir millət olaraq toparlanmağa və milli şüur formalaşdırmağa başlamışlar. Beləliklə, azərbaycanlılıq şüuru dil birliyi, qan birliyi və mədəniyyət birliyinə əsaslanan türkçülükə yanaşı, islam, vətən və dövlət şüurunu da özündə əks etdirirdi. İndi müasir gənclərin üzərinə çox çətinliklə formalaşmış bu ideyaları qoruyub saxlamaq və gələcək nəsle ötürmək missiyası düşür. Danılmaz faktır ki, gözəl əxlaqi və təbiiyəli gəncin milli məhlik şüuru da, mədəni səviyyəsi də yüksək olur. Belə gənclər digərlərindən fərqli olaraq, doğulduğu torpağın, vətən-

KIVDF
www.kivdf.gov.az
Gənc nəslin milli məhlik şüurunun inkişaf etdirilməsi və vətənpərvərlik hissələrinin tərbiyəsi

Milli şüur millətin varlığının təzahürüdür

Milli kimliyini dərk etməyən gənc vətənpərvər ola bilməz

Milli şüur milli mənəvi dəyərləri özündə əks etdirən bir anlayışdır. Şüur anlayışı nə qədər ümumidirsə, milli şüur istilahında həm ümumilik, həm də xüsusiyyət vardır.

Milli şüur bir növ fərdi şüurla ümumi şüur arasında əlaqələndirici keyfiyyətə malikdir. Çünki milli şüurda bir fərdin təmsil olunduğu konkret etnik, dini, mədəni xüsusiyyətlərə yanaşı, ümumi mahiyyətli başlıca dəyərlər də öz əksini tapa bilər. Yəni hər birimiz bir tərəfdən konkret bir millətin, dinin, mədəniyyətin nümayəndəsi olduğumuz halda, digər tərəfdən bəşəriyyətə aid əlamətləri də daşıyıyıq. Bu mənada, milli şüur-millət ruh yalnız nəsəl, qan birliyi əsasında formalaşsa bilməz. Bu prizmadan çıxış etsək görərik ki, milli ideologiyadan da yalnız qan-nəsil birliyi ilə formalaşdırmaq çətindir. Ona görə də, milli şüur milli ideologiyadan formalaşmasında çox mühüm rol oynaya bilər. Yeni türkçülüyümüzə yanaşı, islamı, çağdaşlığı və azərbaycançılığı ifadə edən yeni bir milli şüura ehtiyacımız var. Burada türkçülük dil, mədəniyyət və etnosla, azərbaycanlılıq vətən və dövlətçiliklə, islam dini inac və etiqadla, müasirlik yeniləşmə və zəmanənin tələbləri ilə bağlıdır. Ona görə də, milli şüur, milli ideya dedikdə, onu yalnız etnik mənada

bütün bunlar hansı əsaslara söykənir. Azərbaycanda milli özünüdərk prosesi böyük bir tarixi yol keçmişdir. Milli ideologiya, milli kimlik, özünüdərk prosesində həyatını qurban verən insanlar məhsulətindən sonrakı nəslin bu ülvə dəyərlərə sahib çıxmasını, onu qorumasını istəmişdilər. Mehzi onları, ağır şərtlər altında, heç bir təhlükə və qorxudan çəkinməyərək millətin gələcəyini düşündükləri üçün bu mübarizəyə qoşulmuşdular. Bu missiyanın davam etdirilməsi isə gələcək nəsle bir vəzifə kimi ötürülmüşdür. Bəs milli məhlik şüuru nədir? Ekspertlər hesab edirlər ki, türkçülük milli şüurun bir hissəsidir. Həm də aparıcı hissəsi və nüvəsidir. Buna səbəb də odur ki, milli şüurun formalaşması hər şeydən öncə dil, mədəniyyət və qan-nəsil birliyi (etnos) ilə bağlıdır. Hər bir insan da yaşadığı dilin milli varlığıdır. Ele bir varlıq ki, özünü onunla ifadə edir. Bu baxımdan türk dilində (Azərbaycan) danışan və təhsil alan hər bir Azərbaycan gənci (türk və türk olmayanlar) özünü həm türk (çoxsaylı Azərbaycan türkləri), həm də azərbaycanlı (türklər və azsaylı etnik qruplar) kimi qəbul edir. Bu baxımdan türk dilində yaranan bütövlük nəticəsində yaranan azərbaycanlılıq milli şüurun özünüdərk nümunəsidir. Deməli, milli şüur formalaşdırılarkən dil amili əsas yer tutur. Burada genetik amilin, yəni eyni qanı daşıyan nəsillərin etnos birliyinin-milliyə-

gənclərin patriotik hissələrə qapanma səviyyəsindən getmir. Məsələ orasındadır ki, görəsən, bugünkü gənclik əjdadlarımızın təcrübəsi olaraq, milli dəyərlərimizi gələcək nəsillərə çatdırmaq missiyasını necə yerinə yetirir? Sualın cavabı isə mövcud vəziyyətin obyektiv və subyektiv səbəblərindədir. Bu hallar nəzərə alınaraq Azərbaycan gəncliyinin sıralarında bəzi hallarda obyektiv və subyektiv səbəblərdən müşahidə olunan "özünüdərk" anlamına və onun doğurduğu milli dəyərlərə, vətəndaşlıq borcuna və tarixi köklərə müəyyən biganəlik və etinasızlıq cəmiyyətin birbaşa səyləri ilə aradan qaldırılmalı, bağlılıqlarda, orta məktəblərdə, ali təhsil ocaqlarında "milli özünüdərk" anlamı mütləq olaraq mərkəzləşmiş və planlı şəkildə hər kəsə aşılanmalıdır. Tarixi dəyərlərin və milli mənsəbiyyət elementlərinin daşıyıcıları olan gəncliyin qarşısında bu gün layiqli gələcəyəyin təmin edilməsi baxımından böyük vəzifələr durur. Odur ki, zəngin millət, firavan cəmiyyət və layiqli gələcək yönümlü əməllərimizin fərdiyyət şəkildə və mütləq xarakterli kütləvi tədbirlərin hökumət səviyyəsində həyata keçirilməsinə yeni bir təkan verilməlidir. Deməli, Mehzi bu baxımdan, vətənə şüurlu sevgi, milli özünüdərk və fərdi fəaliyyətlərin bu kontekstə salınması tələbi hər bir gəncin üzərinə ağır yük qoyur. Milli-mənəvi dəyərlərin, əxlaqın, adət-ənə-

və çağdaşlıq şüurunu bir kənara qoyulub. Əslində bu mümkün deyildi. Sadəcə, türkçülük milli şüurun formalaşmasında islamçılıq və müasirlikdən önəmli olmasını sübut etdi. Beləliklə, türkçülük və onun Azərbaycandakı bir qolu olan Azərbaycan türkçülüğü milli şüurun formalaşmasında təkanverici amil oldu. Yeri gəlmişkən, burada türkçülük onun bir qolu olan Azərbaycan türkçülüğünü müəyyən qədər fərqləndirmək lazımdır. Əgər türkçülük bütün Türk dünyasının oyanışını və birliyini hədəfləyirdisə, Azərbaycan türkçülüğü daha çox bu coğrafiyada yaşayan türklər başda olmaqla, bütün azərbaycanlıların çar Rusiyasının əsarətindən qurtulmasını və milli varlığını dünyəvi şüurə qaytararaq qaydını əsas məqsəd kimi qoymuşdu. Başqa sözlə, türkçülüğün yerli forması olan Azərbaycan milliyətçiliyi isə imkan verirdi ki, «tarixi-coğrafi Azərbaycan» ərazisində yaşayan bütün türk və qeyri-türk etnoslar vahid millət şəklində meydana çixsınlar. Əslində bu

daşı olduğu ölkənin təəssübünü daha çox çəkir. Onlar doğma yurd üçün, təmsil etdiyi xalqın xoşbəxtliyi üçün canını belə əsirgəmir. Xalqın tarixini, dilini, mədəniyyətini bilməyən gənc milli məhlik şüuruna malik deyil. Gənc nəslin milli məhlik şüurunun inkişaf etdirilməsi, vətənpərvərlik hissələrinin tərbiyəsi məsələsi bu gün dövlət siyasətinin əsas prioritetlərindən biri kimi diqqət çəkir. Humanist ideyalara xidmət edən təhsil sistemi insani dəyərlərin böyük əhəmiyyət kəsb etməsi, vətəndaş tərbiyəsi, insan əzadlığına və hüquqlarına hörmət, ətraf mühitə, vətənə, ailəyə məhəbbət, milli mədəniyyətin inkişafı, milli adət-ənənələrə hörmət və ehtiram göstərilməsi əsasında təşkil edilən tapır. Tarix sübut edir ki, doğma təbiətə bağlılıq, milli adət-ənənələrə hörmət və qayğı gənclərdə mənəvi və emosional hissələrin formalaşmasında əvəzsiz rol oynayır. Bu hissələr olmadan gəncin vətəndaş, vətənpərvər kimi yetişmək çox çətindir.

Yazı Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında KIV-in İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyilə çap edilmişdir